
Уладзімір Сьцяпан

...у маім жыцці
шмат што паўтараецца...

Водар намаляванай кветкі

ХАЦЕЛАСЯ НАПІСАЦЬ ПРА...

...халодныя, выстужаныя ледзяным ветрам, вясковыя могілкі...

...крыжы нябесна-сіняга колеру.

...птушку на плячы крыжа.

Птушка сядзіць нерухома. Нашатораная. Яна вартуе халодную маўклівасьць. Птушка такая маленькая, што нават ракаўка маіх далоняў для яе завялікая.

Абледзянелая галінка бярозы гайдаецца, б'еца аб агароджу, і ледзь чутна зьвініць... А на крыжах і шэрых помніках у парцалянавых эліпсах парудзелыя паўсьцёртыя партрэты... Шмат з маім

прозвішчам. Помнікі і крыжы абступілі мяне з усіх бакоў.

А бярозавая галінка зьвініць, быццам чаркі чокаюцца. Ведаю, што на хаўтурах і могілках чокацца нельга. У роце зьяўляецца прысмак гарэлкі.

Прывід вёскі...

Я столькі разоў маляваў яе, што памяць, незалежна ад майго жадання, упісвае, умалёўвае абрысы дахаў, калодзежаў, слупоў у існуючы краявід. З гэтым немагчыма змагацца. І таму я пачынаю глядзець на птушку – маленькую, як кулачок дзіцяці...

Адно на вясковых могілках, у царстве памерлых, і можна яшчэ ўбачыць сапраўдны нябесна-сіні колер.

Ідзе напраткі па рудой траве мужчына з касой на плячы. За ім бяжыць кудлаты сабака. Разумею – гэта прывіды... але іду напярэймы. Хоцца пагаварыць...

...восем, а можа дзевяць... Расплюшчваю вочы і разам са святлом, з ціканьнем ходзікаў у суседнім пакоі, з гудзеньнем пчолаў, з пахамі саду, бульбоўніку, кропу, кветак пад вокнамі, лесу, травы, скошанай і няскошанай, мяне пачынае перапаўняць пачуццё раней невядомае.

Яно настолькі ўсеабдымнае і глыбокае, што на вачах зьяўляюцца сьлёзы. Яны бягуць па шчоках, падаюць на падушку. Але я ўпэўнены – іх ніхто ня ўбачыць.

Гляжу на падлогу ў сонечных плямах, на стракатыя дыванкі, на надзьмутую гарачым паветрам падсіненую гардзіну, у якой хістаецца сьляпучае сонца. Ціўкаюць вераб'і. Зіхціць шкло. За шклом – фотакарткі. Мноства вялікіх і маленькіх здымкаў...

Я не хачу паміраць! Па-мі-раць?

Святло, святло, святло... Для мяне святло, свет, свята...

Няма дзед, бабы, бацькі...

Няма дзедавай хаты...

Няма вёскі...

Няма! Хацелася напісаць пра страты і шчасьце. Я хаваў гэта ў памяці, хаваю – бо разумею, што перадаць шчасьце і боль не змагу. Пакуль не змагу...

...разбураны квартал Верхняга гораду, прапахлы друзам, тынкам і восеньскай лістотай. Цемра. Позьняя восень. Кастрычнік, ці нават лістапад. Нас чацьвёра, ў нас тры бутэлькі віна, жменя цукерак, пачак пячэньня.

Холад. Сабачы холад! Гэтым вечарам нам няма куды падзецца, няма дзе прыткнуцца. І таму мы тут. Вецер, альтанка. Графік Ігар, піяністка Ганна, мастачка Жана і я. Бутэлька пераходзіць з рук у рукі. Багема. Калі б ня холад, то...

Пацалункі і тыя кіслыя, як воцат. А яшчэ пачаўся дождж са сьнегам.

Нечакана з цемры да альтанкі падышлі п'яны араб, Ахмед ці Мухамед, і наш суайчыньнік у скураным паліто. Араб не разумеў што да чаго, адно лісьліва пасьміхаўся. Суайчыньнік частуе нас гарэлкай і

бутэрбродамі, заляцаецца да бландзінкі Жаны і прапануе абрабаваць араба. Проста тут у альтанцы, у зруйнаваным квартале Верхняга гораду.

Ігар Ліberman, які мог прасьпяваць ці не палову рэпертуару бітлоў, які ненавідзіць арабаў, кідаецца на незнаёмца ў скураным паліто. Лезу ў бойку і я. Мы качаемся па зямлі, па бітай цэгле... Суайчыньнік вырваўся і зьбег. Мы ня кінуліся яго даганяць.

П'яны араб падчас бойкі спаў у альтанцы на плячы піяністкі.

Кіслае віно з прысмакам крыві. Весела. Горача.

Прасьпект. Сьветла. Запіхваем араба ў таксоўку.

Нам ня хочацца разьвітвацца, але холад. Сабачы холад...

...мужчыну, які прачнуўся раней звычайнага, пагаліўся і выйшаў з дому.

У яго дзень нараджэньня. Пад нагамі хрубасьціць сіні сьнег. Сорак пяць – гэта шмат? Сорак пяць – гэта калі ня большая, то лепшая, самая значная палова жыцьця.

Ён блукае па горадзе. Сядае ў таксоўку, але перадумвае ехаць. Сіні сьнег рыпіць. Трамвай ледзь сунецца. Тралейбус ледзь паўзе. Прыпынкі раздражняюць, як прапушчаныя літары ў словах.

Мікрараён. Знаёмы краявід. Поле і цёмныя плямы камянёў на сьветлым сьнезе. На гэты краявід ён глядзеў дзесяць гадоў. Пісаў і глядзеў, а потым зноў пісаў.

На пад'ездзе кодавы замок, якога раней не было. Мужчына абыходзіць дом, сядае на скрыню пад вокнамі сваёй былой кватэры, глядзіць на поле, на камяні, на сьнег...

Ён думае пра анёлаў, у існаваньне якіх верыў у дзяцінстве.

Анёлы. А-нё-лы. Гэта з іх белых крылаў сыплецца белы сьнег. Так казалі мама.

Мужчына падымае галаву. Лёгка сьняжынкі падаюць на вочы, растаюць.

Яму хочацца ізноў паверыць у існаваньне анёлаў.

Яму здаецца, што ён іх нават бачыць...

...жахлівыя сны... Ад іх цела робіцца непаслухмяным, а думкі знікаюць у пачуцьцях. Пачуцьці нішчаць логіку, разьядаюць яе, як кіслата пластмасу. Пасьля гэтых сноў раблюся ніякім. Ні пісаць, ні маляваць, ні размаўляць ня здатны. Аловак выпадае з пальцаў, літары складаюцца ў словы, а вось словы ў сказы – не!..

І таму я ня сьплю. Прахопліваюся ў дзьве ці ў тры гадзіны. П'ю моцную каву, апранаюся і выходжу з вудамі ў парк да ракі. Хутка іду па цёмным змрочным парку, скарачаю шлях – шыбую напрасьці. Навобмацак чапляю на кручкі белы хлеб, закідаю вуды. Ціхія ўсьплёскі рыбы. Каля шароў на прыстані – п'яны сьмех. Цішыня. Чуваць, як лодкі б'юцца адна аб адну бартамі.

Абапіраюся на парапет. Запальваю цыгарэту і гляджу на вуды...

Дзіўна... рыба бралася, хапала з дна пакамечаны белы хлеб, і я выцягваў вялізных ляшчоў, сазанаў, кілаграмовых плотак і карасёў.

У сем – дома. Сьнедаў і на працу. Сустрэчы, паперы, людзі, грошы – праца... А потым – шпіталь... Палата на два вакны, два ложка, адзін не засланы, а на другім – ён. Пяцьдзсят гадоў, а ён зусім нямоглы, слабы: рэшткі, абалонка...

Я расказваю яму, сьмяротна-хвораму, пра рыбалку, падрабязна-падрабязна, цягну час. Хочацца зьбегчы, нясьцерпна не глядзець яму ў вочы. Невыносна сачыць, як зьбягае з кропельніцы ў артэрыю над ключыцай морфій па празрыстай трубачцы.

Зрэдку ў ягоных вачах мільгае разуменьне і зьнікае абыякавасьць...

Тым летам рыба бралася, як ніколі.

Самы вялікі лешч злавіўся за дзень да ягонае сьмерці.

...хударлявага маленькага хлопчыка на бясконцым беразе вялікага шэра-блакітнага мора...

Хлопчык лепіць, будзе з мокрага цяжкага пяску, які наліпае на далоні, сьцены, а потым цёмную вежу. Палац ці сабор? Пакуль не зразумела... Сумна крычаць чайкі. Будаўнік такі маленькі ў бясконцым краявідзе — як кропка, кропля, рыска. Ён захоплены справай, заняты, загляблены ў яе. Ён не глядзіць на мора. А там паміж берагам і даляглядам нараджаецца хваля. Яна бяжыць з глухім шэптам да берагу. Шоргат ракавак, пяску – і хваля разьбівае, руйнуе тое, што хлопчык не пасьпеў дабудаваць. Разгубленасьць і мора ў вачах малога. Перад ім рэшткі сабору і хваля, якая з белым шумам спаўзае і сыцягвае ў мора плён працы...

Крычаць чайкі.

Ён будзе спачатку. Працуе хутчэй. Сьпяшаецца. Гурба пяску пачынае набываць форму. Сьцены, палова вежы... Ён не глядзіць на мора. Набягае хваля, як коўдра накрывае сабор з недабудаванай вежай – белая пена ўздоўж бясконцага ў два бакі берагу.

Хлопчык упарта насыпае, будзе, прыгладжвае, сьцены, вежу... Трэба пасьпець да хвалі. Яна ідзе. Большая за папярэднія.

З трэсчак робіцца крыжык. Хваля зусім блізка. Чуцен яе шоргат і шэпт. Ён пасьпявае паставіць крыжык на вежу...

Хваля застывае, спыняецца...

Крычаць чайкі.

Хваля ссоўваецца ў мора.

Бясконцы краявід. На беразе сабор з мокрага пяску. Хлопчык гуляе з ракаўкай. Ён сядзіць на кукішках і глядзіць на далягляд...

...акуратны, пабелены паркан з чорным дротам у тры ніткі, які адзяляў тэрыторыю вайскавай часткі ад гораду. Ноччу ўздоўж паркану па асфальтавай сьцежцы хадзілі вартавыя са зброяй.

Вакно маёй майстэрні па начах было адчыненае, і я чуў крокі падкаваных ботаў. Па кроках, амаль беспамылкова, мог сказаць, хто прайшоў пад вокнамі...

Курсант з Калугі, рэдзенькія вусікі і рудыя бровы над каламутна-жоўтымі вачамі, узьненавідзеў майго земляка – малодшага сяржанта Пашку Гурбеля. Узьненавідзеў і пачаў зьдзеквацца з ціхага і стрыманага беларуса. Чапляўся да розных дробязяў...

Пашка не глядзеў мне ў вочы, калі сказаў, што суку-курсанта заб'е. Я паціснуў плячыма, не паверыў. Ды і хто ж у такое паверыць.

Ноч. Вакно насыцеж. Субота. Пераклеяваю фоткі дзеячоў з Палітбюро на новыя месцы. Адзін памёр – усё мяняецца.

Крокі вартавога. Цок-цок-цок... Пашка Гурбель. Да вакна не іду, заняты, клей сохне...

Стрэлы. Короткая аўтаматная чарга. Тупат. Крыкі. Пашка падлавіў-ткі курсанта з Калугі, калі той вяртаўся з «самаходу», і пералазіў праз бетонны паркан.

Забіты курсант ляжаў у лужыне крыві на асфальце. Пашка з аўтаматам побач. Зубы бразгалі. Афіцэр ледзь здолеў вырваць зброю з рук малодшага сяржанта роты аховы.

Пасля сьледства Гурбель у бригаду не вярнуўся.

Амаль год я глядзеў на адмеціну-выбоіну на бетоне, якую зрабіла куля. Выбоіна нагадвала вузкі лісьцік вярбы. Перад самым «дэмбелем» я замазаў выбоіну цэнтам, а потым зафарбаваў.

...ваду тады яшчэ ня выпраманай, не зьнявечанай, а таму і ня плыткай рэчкі Ліпа. Гэта яна – вада, цёплая зьверху і сьцюдзёная на дне, высмактала з мяне, дзевяцігадовага, і майго крыху старэйшага сябра ўсе сілы. Цэлы дзень купаліся, бегалі, ляжалі, скакалі і плавалі на плёсе, побач з чорнымі вірамі. Калі ж вырашылі вяртацца дахаты, а гэта сем кіламетраў, то ледзь ногі цягнулі. Чэрвень. Сьпёка. Поле, а за ім лес. Ледзь сунемся. Валодзька – леснікоў малодшы сын – згадвае пра бацькаву схованку з эжай. Да яе, калі збочыць з дарогі, паўгадзіны хуткай хады. Есьці так хочацца, што вырашаем зрабіць крук...

А калі бацька забраў ежу і зьеў? Думаць пра гэта ня хочацца, але думаем...

Торбачка на месцы, пад елкай.

Добрая луста пакроенага расталага сала, зьвялыя пёркі зялёнай цыбулі, падсохлы хлеб і бутэлька з малаком. Па ежы бессаромна сноўдалі рудыя мурашкі...

Больш смачнага сала ня еў ніколі!

Больш смачнага хлеба ня еў ніколі!

А цыбуля?

А малако, на жаль, скісла. Сьпёка. Лета.

Як даўно гэта было? Як хутка праляцеў час? Малодшага сына лесніка – сямнаццацігадовага Валодзьку Семчанку – на вясельлі стрыечнай сястры забілі нажом у сэрца.

...птушак, якія ня ведаюць літараў, а таму ня ўмеюць чытаць.

Шэрыя, белыя, з адмарожанымі зьнявечанымі лапкамі галубы, вераб'і, стракатыя сініцы зляталіся з парку, з дахаў і двароў на маленькі

гаўбец з балюстрадай сьцюдзёнымі і адліжнымі зімовымі днямі. А вось адкуль прылятаў шэры сокал, прыгожы, як егіпецкая скульптура – невядома.

Гаспадар кватэры з ампірным гаўбцом – глухаваты стары: высокі, з белага галавой і бясколернымі вачыма. Нават у самы моцны мароз, у завею стары адчыняў дзверы на гаўбец і сыпаў птушкам семкі, па якія ездзіў на Камароўку, крупы, выносіў і кідаў дробна парэзанае несалёнае сала, хлеб. Птушкі яго зусім не баяліся. Сініцы – палахлівыя, як матылькі, хапалі ежу проста з далоняў і ўдзячна ціўкалі. А калі прылятаў сокал, гэта бывала ня часта, гаспадар кватэры на перадапошнім паверсе радаваўся яму, як дарагому госьцю.

Кватэру з птушкамі давялося разьмяняць. За яе прапанавалі дзеве дзвюхпакаёўкі.

Стары пасварыўся з жонкаю. Ён настойваў на тым, каб пляменьніца пайшла ў кватэру на першым, а ён з жонкай – у кватэру на трэцім, бо там ёсьць які ні які гаўбец. І ня важна, што кватэра ў іншым раёне, ня важна што на трэці даводзіцца хадзіць пешкі, а ня ездзіць ліфтам... Там ёсьць гаўбец!

Стары ўпэўнены – птушкі яго знойдуць, абавязкова.

Спачатку галубы, потым вераб'і з сініцамі, а потым — можа і шэры сокал...

ПІВОНЯ

Японскі паэт-валацуга Мацуа Басэ ўбачыў півоню з малочна-белымі язычкамі пялёсткаў і пчалу... Убачыў у сямнаццатым стагоддзі. Бурштынавая пчала з вялікай неахвотай выпаўзала з самага сэрца кветкі... Паэт напісаў верш з сямнаццаці складоў – хайку. Півоня і пчала зрабіліся несмяротным трохрадкоўем, якое ўваходзіць ці не ва ўсе анталогіі японскай паэзіі.

Кітайскі мастак, каліграф і паэт Цы Бай-Шы хутчэй за ўсё ведаў хайку Басэ пра півоню і пчалу. За сваё амаль стогадовае жыццё мастак шмат разоў маляваў півоні на бамбукавай і рысавай паперы. Ружовыя, белыя, залацістыя кветкі Цы Бай-Шы здаюцца вільготнымі і духмянымі. Напрыканцы доўгага жыцця ў тысяча дзевяцьсот пяцьдзсят шостым годзе Цы Бай-Шы стварыў ці не апошні партрэт залаціста-ружовай півоні з ярка-блакітнымі лістамі... Мастак быў зусім нямоглы, кепска бачыў, але здолеў лічанымі ўзмахамі пэндзля перанесці на паперу характава кветкі...

Беларускі мастак-самавук з Давыд-Гарадку Барыс Сыса хайку Мацуа Басэ пра півоню і пчалу не чытаў і ня чуў, акварэльных кветак кітайца Цы Бай-Шы, магчыма, аніколі ня бачыў. А вось намалюваў шольсій, ляўконій, аксамітак, акцыніяў ды півоняў на дыктавых прамакутнічках – не пералічыць. Руплівасьць, стараннасьць і талент мастака з берагоў Гарыні дадалі прыгажосці на белым сьвеце...

Тысяча дзевяцьсот семдзесят пяты год мінулага стагоддзя. Я вучуся на другім курсе мастацкай вучэльні.

Халодны сакавік. Менск шэры, як размытая па абгортачнай папэры, а потым размазаная туш. А Камароўка, акрамя таго, што шэрая, яшчэ і брудная.

Сьнег. Дождж. Вецер. Калюгі. Сьмецьце...

Хаджу на Камароўку маляваць. Спынюся, дзе зацішней, накрэмаю алоўкам колькі накідаў, пахукаю на чырвоныя пальцы і сунуся далей. Гамана. Няўтульнасьць. Нарэшце прыціскаюся сьпінаю да парожніх скрыняў. Перад маімі вачыма жанчыны ў чорных кажухах з кучаравымі каўнярамі – яны гандлююць насеньнем кветак. Палатняныя торбачкі – шэрыя, і з кожнай вытыркаецца дыктавы прамакутнік з партрэтам кветкі. Сьцёрліся з памяці твары гандлярак, а вось яркія партрэты кветак засталіся... Запамінальныя, як раны-апёкі. Партрэты гваздзікоў, вяргіняў, шольсіяў, аксамітак і півоняў апяклі зрок, засталіся ў памяці.

Тады я ня ведаў, чаму прымітыўныя малюнкi мастака-самавука так кранаюць. Ня ведаў... Хадзіў ад кветкі да кветкі і глядзеў. Захапляўся бессаромнай чырваннюю, блакітам, сінечай, бэзавасьцю і ўяўляў штыкетнік палісадзіку, лета, пчол і пахі, салодкія-салодкія...

У той дзень у мяне выцягнулі з кішэні пасьведчаньне з круглымі пячаткамі і чорна-белым тры на чатыры, фотаздымкам. У пасьведчаньні былі грошы – пяць рублёў. Спахапіўся, калі адчуў голад і вырашыў зьесці гарачы піражок з мясам.

Крыўдна! Партрэты кветак пачалі расплывацца. Ледзь не расплакаўся. А ўсё таму, што хадзіў, як дурань з разяўленым ротам, дзівіўся.

У маім жыцьці шмат што паўтараецца.

І падзеі семдзесят пятага ўсплылі далёка-далёка ад Менску, на беразе Міжземнага мора, аж праз чвэрць стагоддзя, напрыканцы жніўня двухтысячнага.

Звычайна я прыходзіў у той бар пасья гатэльнай вячэры, на пачатку дзясятай. Сыходзіў пад закрыцьцё, калі дзённая стома сьцірала з твараў афіцыянтаў і бармэна стрымана-ветлівыя ўсьмешкі.

Кава, цыгарэты, віскі з лёдам, разняволеная млявасьць...

І абьякавы да ўсяго Клінт Іствуд на чорна-белым фотаздымку.

Але той вечар склаўся інакш.

Па-першае. У бары было шматлюдна, як ніколі, і я ледзь знайшоў вольнае месца побач з парай гомікаў з Амстэрдаму і мажным дзядзькам у белай прыліплай да сьпіны кашулі без каўняра і рукавоў. Грымела музыка. Клін Іствуд на фота выглядаў абьякавым да ўсяго. Афіцыянты, звычайна павольныя і стрыманыя, лёталі ад столікаў да стойкі, а калі і спыняліся, дык адно, каб перавесці дых.

Па-другое. Дзьве англічанкі, якія сядзелі на высокіх крэслах каля барнай стойкі, маладыя, гадоў па дваццаць з нечым, паглядалі на мяне з бессаромнай неабьякавасьцю.

Па-трэцяе. Каля аўтаматаў пры ўваходзе ішла гульня. Немцы, гішпанцы, зноў немцы, партугалец... Сыходзілі адны з расчараваньнем на тварах – імгненна зьяўляліся іншыя. Аўтаматы з ненажэрнасьцю глыталі і глыталі манеты, і колькасьць тых, хто прайграў, павялічвалася.

Праз паўгадзіны я знаходзіўся ў тым стане, калі яшчэ ня п’яны, але ўжо і не цвярозы. Пачуцьці абвастраліся да колкіх мурашак у кончыках пальцаў, да болю ў патыліцы.

Амстэрдамскія гомікі бавіліся півам і мілаваліся. Старэйшаму за пяцьдзсят, ён выгалены да непрыемнай склізкасьці, на целе з роўным арэховым загарам — ні валаска. Маладому за дваццаць: у яго падфарбаваныя вочы, чорныя валасы сьцягнутыя на патыліцы ў доўгі хвост. Гомікі сьпляталі пальцы на сталі і пазіралі адзін на аднога.

Англічанкі п’юць «Марціні». Пераміргваюцца і глядзяць на мяне запрашальна. У прыгажэйшай праколатаы язык, на кончыку зьзяе бліскучы шарык, і тры шарыкі пабліскваюць вакол вільготнага пупа. У яе сяброўкі доўгі твар і кароткія ногі і рабаціньне па ўсёй ружовай скуры.

Замаўляю яшчэ віскі з лёдам. Англічанкі глядзяць на мяне запытальна. Разумею, што час пазнаёміцца і пачаставаць іх «Марціні». А потым — будзе што будзе.

Месца каля аўтаматаў заняла старая немка ў бэзавым парыку і з ярка нафарбаваным на палову твару ротам. Побач з ёй сівавусы, ружоваскуры кавалер. Ён гуляў у карты.

Старая немка з вялізным ротам на драпежным твары ўпарта спрабавала раскласьці на экране прамакутнікі з выявамі кветак. Ціскала кнопкі, звывкла цягнула на сябе гумовы рычаг – і чарговы раз прайгравала аўтамату. Яе калаціла ад злосьці. Усьмешка і паблажлівы выраз даўно згаслі, сьцерліся.

Зачараваны, гляджу на кветкі. Якія яны яркія ў задушлівых прыцемках бару! Яркія нават у сувоях тытунёвага дыму і рознамоўнай гамане наведнікаў. Яркія! Яркія, як?.. Яркія, як на прылаўку Камароўкі. Тысяча дзевяцьсот семдзсят пяты год: слота, вецер, халодны сакавік.

Півоня Мацуа Басё, з сэрца якой так неахвотна выпаўзае пчала... Півоня з блакітнымі лістамі кітайскага мастака Цы Бай-Шы, намалёваная ім напрыканцы жыцьця... Півоня Давыд-Гарадоцкага майстра-самавука Барыса Сыса...

Кветкі, пчолы, салодкі пах лета, бруд і сьцюжа сакавіцкай Камароўкі...

Я падышоў, каб замовіць «Марціні» і пачаставаць англічанак.

Лезу ў кішэню, каб дастаць партманетку. Абмацваю сябе, абшукваю кішэні: тры манеты па сто песетаў, ключ ад гатэльнага нумару, насоўка і расклад электрычак на Барселону.

Алес! Згубіў! Выцягнулі! Сорамна. Здаецца, што вушы пачырванелі.

Англічанкі адварнуліся і перашэптваюцца. Потны таўстун у кашулі без рукавоў і каўняра пазірае нахабна-зздзекліва...

Гляджу на стале, шукаю на лаве і на падлозе.

Адчуваю, што за мной пачынаюць сачыць бармэн і афіцыянт.

Сівавусы немец адыходзіць ад аўтамата, і прагна п'е піва з вялікага куфля. Яго фрау з драпежным выглядам душыць кнопкі і хапаецца за рычаг. Зноў пройгрыш.

Іду ў прыбіральню. Там амстэрдамскія гомікі стаяць каля рукамынікаў і трымаюць адзін аднаго за... Твары салодкія да ванітаў. На мяне нуль увагі, быццам я ім сябар. «Пардон» і працягваюць лашчыцца. Партманеткі ў прыбіральні не знайшлося...

Вяртаюся на сваё месца і спрабую супакоіцца. Лічу да сотні... Угледваюся ў твары наведнікаў, а раптам хто знаёмы, хоць і разумею, што такога шчасся мне ня ўбачыць.

Немка прайграе ў чарговы раз. Бармен, афіцыянты, англічанкі, колькі гішпанцаў глядзяць на азартную старую без спачування, як на чалавека, які пасьлізнуўся пасярод вуліцы.

Немка хапае кіёк і б'е, б'е, калоціць у падлогу, лаецца тонкім голасам. Ёй карціць заехаць кійком па ненавісных аўтаматах, размалаціць, знішчыць, зруйнаваць...

Багатыя ня любяць губляць грошы. Ня любяць. Багатыя справядлівыя адно ў дробязях...

Вяргіні, акцыніі, шольцыі, гваздыкі, настуркі і півоня... Басё, Цы Бай-Шы, палатняныя торбачкі з насеньнем кветак, жывапіс мастака-самавука... Але ня варта сьпяшацца. Трэба пераканацца, што не памыляюся... Глытаю сьлізкі кавалачак лёду. Ні на кога не гляджу, прыслухоўваюся да таго, што адбываецца ня звонку маёй істоты, а ўсярэдзіне, у пуштаце. Там, у цемры сьвядомасьці плыве півонія з чуйнымі пялёсткамі, падобная да апёку. Гарачая кветка, гарачая, як рана-апёк.

У мяне на далоні тры манеты, па сто песетаў кожная. Падыходжу да таго аўтамату, за якім вар'яцела немка. Засоўваю ў шчыліну тры манеты. Запальваюцца лямпачкі – узьнікаюць яркія прамакутнікі на блакітным экране. У кожным белым прамакутніку – кветка. Шапчу, як пароль: «Пі-во-ня», націскаю тры кнопкі і цягну на сябе рычаг. Лямпачкі на імгненьне згасаюць, каб потым пачаць сутаргова мігцець. Усе дзевяць прамакутнікаў запаўняюцца кветкамі.

Цішыня такая, што чуваць роўнае гудзеньне вентылятараў...

Дзіньканьне, грукат, звон...

З нетраў аўтамата пачынаюць сыпацца манеты.

Душа вяртаецца ў цела. Абалонка істоты напаўняецца крывёй.

«Майн Гот! Шайзэ!» – крык немкі за маёй сьпінай.

Амстэрдамскія гомікі пляскаюць і кідаюцца ў абдымкі. Яны прыс-

моктваюцца адзін да аднога. Англічанкі смяюцца і робяцца непрыгожымі. На твары бармэна абьякавасць і адсутнасць.

Выбіраю манеты і складаю слупкамі на барную стойку. У кожным слупку па тысячы песетаў, слупкоў сямнаццаць.

Пакідаю сабе тры манеты, астатнія мяняю на папяровыя грошы. Разьлічваюся...

На душы ціха-ціха.

Англічанка з праколатым языком дакранаецца плячом да майго пляча і нешта прамаўляе. Мне чуецца: «Я – твая».

Сыходжу ў задушлівую цемру паўднёвай ночы.

Ад'юс, англічанка з вільготным пупком, немка ў бэзавым парыку, амстэрдамскія гомікі, бармэн, афіцыянты, бутэлькі, попельніца з недапалкамі, шклянка з кропляй віскі на донцы...

Ад'юс! Чорна-белы Клінт Іствуд, абьякавы да ўсяго.

Японец Мацуа Басё ня ведаў кітайца Цы Бай-Шы, кітайскі мастак ня ведаў беларускага мастака-самавука Барыса Сыса, а той ня ведаў мяне...

Але была півоня.

У кожнага свая півоня...

РЭЛАКСАЦЫЯ

Каханкі, якія нарэшце разам. Тут – на паўвысьпе, сярод азёраў, у гатэлі, ім ніхто не замінае мілавацца, адкрыта пазіраць, абдымацца і цалавацца. Сябар мармуровай прыгажуні часта браў яе руку і падносіў да сваіх вуснаў, дакранаўся то да тонкіх пальцаў, то да запясьця. Яна сьцішвалася і прымала пацалункі, як належнае — ведала сваю цану, свой кошт. Яны сядзяць на лаве, глядзяць на дзікіх качак, слухаюць усхліпы хваляў і адчуваюць, як іх пачынае перапаўняць нясьцерпнае жаданьне блізкасьці. Яны не гавораць пра жаданьне, яны разумеюць адзін аднаго бяз словаў, па дотыках рук, па позірках, па голасе...

Мужчына з круглай кораткапастрыжанай галавой на дужай шыі нерухома сядзіць у белым пластыкавым крэсьле. Белы гатэльны халат павольна, а потым усё хутчэй спаўзае са сьлізкай сьпінкі крэсла і падае на жвір. Часовы гаспадар халату не рэагуе. Ён глядзіць на возера, на нерухомыя рыбацкія чаўны, слухае аднастайныя ўсхліпы хваляў. Побач з ім яшчэ дзевяць вольных, павернутых да возера, пластыкавых крэслаў.

Барвовае сонца павольна, але бачна, апускаецца да выспаў, рас-

кіданых па возеры, да далягляду. Мужчына трымае у правай руцэ запаленую цыгарэту і праз аднолькавыя прамежкі часу падносіць яе да аблітага чырванью твара, зацягваецца, пускае блакітны струменьчык дыму.

Высокая, прыгожая, у доўгай, колеру бляклых пялёсткаў півоні спадніцы, з аголенымі плячыма, на якія падаюць карычневыя ў чырвань валасы, жанчына ідзе па пляжы, па мокрым жвіры. Пасьля яе застаюцца маленькія акуратныя сьляды. Жанчына вылучаецца, выпадае з шэрагу адпачыньнікаў. Белья мармуровыя плечы, рукі без упрыгожваньняў: ні пярсьцёнкаў, ні модных бранзалетаў, ні ланцужкоў. Шэрыя вочы, ледзь заўважны макіяж, чорныя бровы. Яна выглядае шчаслівай і не саромеецца гэтага, а таму заўсёды ўпэўненая і спакойная. Яна шмат сьмяецца з нечага вядомага адно ёй ці яе сябру.

Кожны дзень і кожны вечар мужчына з круглай кораткапастрыжанай галавой сядзіць на гатэльным пляжы. Перад ім шматкроп'і паплаўкоў, якімі абгароджана месца для купаньня. Вялікія буйкі нагадваюць галовы тапельцаў у гумовых шапачках. Сонечны дыск дакранаецца да далягляду і хутка хаваецца за ім.

Аднастайна плёхаюць у бераг хвалі. Са старых соснаў меланхалічна падае ігліца. Непадалёку навізаныя лодкі труцца адна аб другую, стукаюцца бартамі. Гатэльнага жыцьця: музыкі, замежнае гаманы, бразгату, сьмеху, на пляжы не чуваць. Вечер, бачны адно па хвалях, дзьме з захаду. Ён нясе цяпло апошніх вечаровых промняў і падаецца залатым, як травяная гарбата ў шклянцы.

Мармуровая прыгажуня (ад сонечных промняў яе белая скура адно ледзь заўважна ружавее) прыдумвае гісторыі. Не, яна не літаратар, проста ёй падабаецца гэты занятак. З адной дэталі яна можа рабіць высновы, якія супярэчаць і зьнішчаюць самі сябе. Яе захапляе павольная плынь часу, адсутнасьць падзеяў, фізічная напоўненасьць жыцьця пяшчотаю і мілаваньнем і гісторыя, якую яна складае. Яна гуляе са словамі, як з каменьчыкамі. Вымаўляе іх, будзе ланцужкі сказаў, перабірае азначэньні, мяняе прыметнікі. Хто ён – мужчына ў пластыкавым крэсьле з цыгарэтай у кароткіх пальцах?

Мужчына кідае недапалак, устае з крэсла і нетаропка ідзе да блізкай вады. Хрубасьцяць растаптанья ракаўкі. Ён пераступае першую нітку шматкроп'яў, наступную падымае над галавой і праходзіць у трохкутнік. Яшчэ колькі крокаў і над вадой – шырокія плечы і круглая, кароткапастрыжаная галава на дужай шыі. Трэцяя, апошняя нітка шматкроп'яў. Мужчына ціха, без усыплёску зьнікае пад вадой і вынырвае за вялікімі буйкамі.

Ён плавае амаль гадзіну ўздоўж берагу. Плавае без супыну, як у

басейне – ад борціку да борціку. На бераг выходзіць у глыбокім змроку. Вытрасае халат і апранае на мокрае цела. Белы халат закароткі, бо ён разьлічаны, як і шмат што ў сьвеце, на людзей сярэдніх. Мужчына ў халаціку камічна не выглядае, бо нагадвае спартоўца ў кімано. Сьвятло запальнічкі выхоплівае засяроджана-задаволены твар. Маленькі пляцак закідваецца на плячо, і мужчына, як вартаўнік, ідзе з запаленай цыгарэтай да гатэлю па бетоннай сьцежцы, асьветленай шарамі ліхтароў. Шклянныя дзьверы разыходзяцца. Бліскучы ад штучнага мармуру хол, акварыумы з падсьветленай бірузовай вадой, па-вечароваму апранутыя замежныя турысты, музыка ў бары, што насупраць стойкі рэцэпцыі. Бляск, зьзяньне, гамана і ён – мужчына ў кароткім халаціку з жоўтым пляцаком і запаленай цыгарэтай. На сьлізкай падлозе застаецца дробны пляжны жвір. Мігцённе кнопак-лямпачак, і люстры ліфт бязгучна нясе мужчыну на трэці паверх.

Гэты вялізны мужчына – частка краявіду. Такая, як лодкі, крэслы, пляж, выратавальнікі ў кепках колеру зваранай морквы. Яна не сачыла за ім, не цікавала, а менавіта назірала, як за лодкай, што пагойдваецца на цёпрых хвалях, як за сонцам, якое хутка апаліць цёмны далягляд, а потым знікае да раніцы, да сьвітаньня. Да сьвітаньня жанчына ня будзе згадваць мужчыну, імя якога яна ня ведае, імя якому пакуль не дала... Яе будзе кахаць другі, і яна будзе кахаць, і ня будзе ніякіх думак пра краявід, пра... Будуць сьплеценныя целы, вільготна-гарачыя, паслухмяныя, будзе скамечаная прасьціна і коўдра, якая спаўзае, сасьлізгвае на падлогу... Магчыма, ягонае імя – Збышак. У гуках ёсьць напоўненасьць, грувасткасьць, моц, і няма пшчотнасьці, вытанчанасьці. Пан Збышак. Гэтае імя яму падыходзіць.

Ноч. Мяккая прыглушаная музыка. На высокіх крэслах, каля барнай стойкі мужчыны і жанчыны. Знаёмствы, пачастункі. Пазвоньваюць кубікі лёду, гучыць сьмех, часам сарамлівы, а часам нахабны, вясёлы. Афіцыянтка ў вузкай кароткай спадніцы ледзь пасьпявае мяняць попельніцы і прыносіць высокія піўныя келіхі.

Да раніцы мужчыну з круглай галавой на дужай шыі, ні гатэльная абслуга, ні адпачыньнікі з розных краінаў ня бачаць. Мужчына сьпіць. Цукерка, пакінутая на падушцы ветлівай пакаёўкай, зьездзеная. Мужчына сьпіць тварам да сьцяны. Дужыя рукі абхопліваюць падушку, моцна сьціскаюць яе, нават у чорным сьне без выяваў і гукаў.

Збышак увайшоў у залу рэстараты пад заканчэньне сьняданку. Чорная майка, доўгія, вайсковага колеру шорты з мноствам кішэняў, сандалі на босыя ногі. Сеў за першы столік. Самотна-засяроджаны, як манах падчас ранішняй малітвы. Колькасьць ежы на сталі Збышака жанчыну ўразіла. Яна нават паднялася за кавай, каб зблізку разгледзець талеркі. Ён засяроджана і драпежна паглынаў ежу. Ніводнага

лішняга руху. Сківіцы аднастайна ходзяць, вочы пабліскваюць, нібыта ў кожнае трапіла па кроплі алею. Мясца, шмат мяса, бульбы і салаты. Відэлец – у правай, а ў левай – кавалак мяса на рабрыне. Збышак перахапіў позірк мармурова-ружовай прыгажуні, і сківіцы на імгненьне спынілі аднастайны рух. Жанчына прайшла побач – на вуснах усьмешка. Сківіцы пачалі рухацца, пальцы ўзялі наступны кавалак мяса. Мужчына паглынаў ежу, а калі ён харчаваўся, то разважаць не атрымлівалася.

Мармуровая жанчына, апранутая ў дарогу, сядзела пад парасонам. Яна хавала вочы за чорна-бліскучымі акулерамі. У шкельцах адлюстроўваўся яе каханак. На пластыкавым сталё стаяў высокі келіх з падфарбаваным малінавым сіропам півам. Над залаціста-ружовым келіхам гулі восы. Жанчына не глядзела на злосных пасястых пачварак. Краевід з бліскім возерам, сосны, гатэль з ужо прыбраным, вольным нумарам, трава, пясок, ракаўкі, пахі, гукі – яна хацела запомніць іх – запомніць моцна, назаўсёды. Каб потым, шэрымі восеньскімі днямі, доўгімі зімовымі вечарамі ўваскрэшаць, бачыць у снах, згадваць, калі па ваконным шкле бягуць кроплі дажджу... Згадваць, бачыць сябе і яго, перажываць, пражываць гэтыя дні яшчэ і яшчэ. Яна разумела – больш такое не паўтарыцца, ня можа паўтарыцца, як немагчыма двойчы ўвайсьці ў адну і тую ж раку.

Збышак павярнуў круглую кароткастрыжаную галаву і правёў позіркам вялікі белы аўтобус, які павольна ад'язджаў ад гатэлю. Ён пасьпеў заўважыць мармуровую прыгажуню, яе профіль і аголенае плячо... Калі аўтобус зьнік за дрэвамі, Збышак (а гэта было ягонае сапраўднае імя) пераапрануўся ў белы гатэльны халат і пайшоў на пляж. Белья пластыкавыя крэслы гурбай стаялі пад чаратовай страхой бара. Мужчына плаваў дзьве гадзіны, а калі выйшаў з возера – яго хістала. За вячэрай ён амаль ня еў. Пасьля вячэры сядзеў на пустэльным пляжы і паліў. Апоўначы падаўся на дыскатэку. У нумар вярнуўся з жанчынай гадоў трыццаці. Ён спрабаваў прымусіць сябе ня думаць пра мармуровую прыгажуню... Блізкасьці не атрымалася. Збышак заплаціў, і жанчына пакінула нумар.

Ноччу белы аўтобус стаяў на мяжы і чакаў мытнага дагляду. Мармуровая жанчына спытала свайго змрочнага каханка: «Што цяпер робіць Збышак?» Мужчына зірнуў на гадзіннік: «Спіць... А што?» «А я думаю, не. Дарма ты не дазволіў запрасіць яго на танец. Дарма...» Замест адказу мужчына ўзяў прахалодную руку жанчыны і пацалаваў у далонь.

